

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yhteismetsälain 4 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan selvennettäväksi yhteismetsään kuuluvan alueen luovuttamisen edellytyksiä ja yksinkertaistettavaksi luovuttamismenettelyä poistamalla siihen liitty-

vä viranomaislupa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen.

PERUSTELUT

1. Nykytila

Yhteismetsät on alun perin perustettu pienten maatilojen elinkelpoisuuden ja niiden omistajien toimeentulon tueksi pääosin asutustoiminnan yhteydessä. Voimassa olevan yhteismetsälain (37/1991) 1 §:n 2 momentissa yhteismetsien tarkoitus ilmaistaan säättämällä, että yhteismetsä on tarkoitettu käytettäväksi kestävän metsätalouden harjoittamiseen yhteismetsän osakkaiden hyväksi.

Yhteismetsien tarkoituksen toteutumisen turvaamiseksi lain 4 §:n 1 momenttiin sisältyy säännös yhteismetsän alueen säilyttämisestä vähentymättömänä. Säännöksen mukaan saadaan kuitenkin alue, joka soveltuu paremmin muuhun tarkoitukseen kuin metsätalouden harjoittamiseen, asianomaisen ministeriön luvalla ja sen määräämin ehdoin täyttää korvausta vastaan luovuttaa yhteismetsästä erotettavaksi. Lupamenettelyn ulkopuolelle jäävät alueluovutukset, joiden merkitys yhteismetsän harjoittamalle metsätaloudelle on vähäinen. Luovutusrajoitukset eivät koske yhteismetsää, joka muodostetaan maanomistajien sopimukseen perustuen kiinteistönmuodostamislain (554/1995) 96 §:n nojalla. Tällaiset yhteismetsät voivat luovuttaa alueitaan ilman rajoituksia ja viranomaislupaa.

Yhteismetsien alueet käsittävät etupäässä metsätalouteen käytettäviä alueita. Yhteismetsillä on myös muita kuin metsätalousalueita, kuten vesialueita, vähäisiä peltoja, rakennuspaikkoja, soita ja kallioita sekä muita niiden kaltaisia alueita, joilla ei ole metsäta-

loudellista merkitystä. Yhteismetsän alueen vähentymättömyysperiaate koskee myös näitä alueita.

Yhteismetsät ovat luovuttaneet alueitaan lähinnä virkistys- ja suojelutarkoituksiin sekä muiden yhteiskunnallisten tarpeiden tyydyttämiseksi. Yhteismetsien alueita on lisäksi luovutettu soran- ja turpeenottoalueiksi sekä yksittäisiksi rakennuspaikoiksi muun muassa asunto- ja kesämökkitaroituksiin. Jotkut aluevaihtoina toteutetut luovutukset ovat liittyneet yhteismetsien kiinteistörakenteen parantamiseen. Luovutuksista saadut varat on yleensä käytetty lisämetsien hankintaan. Osakaskunnat ovat poikkeuksetta huolehtineet luovutusten tarkoituksenmukaisuudesta erityisesti siinä mielessä, että yhteismetsän mahdollisuudet harjoittaa kestävää metsätaloutta ovat tulleet turvatuiksi. Luovutusten tarkoituksenmukaisuutta on ollut omiaan turvaamaan yhteismetsälain 15 §:n 1 momentin 10 kohdan säännös, jonka mukaisesti alueluovutuksia koskeva päätös on tehtävä osakaskunnan kokouksessa kahden kolmasosan äänten enemmistöllä.

Maatilatalouden rakennemuutoksen ja yhteismetsien osakaskunnissa tapahtuneiden muutosten seurauksena yhteismetsät ovat menettäneet merkitystään maatilataloutta harjoittavien pienten tilojen tukimetsinä. Maa- ja metsätalousministeriölle ei ole jäänyt perusteltua tehtävää alueluovutuksia käsittelevänä lupaviranomaisena. Lupamenettely on lähinnä viivyttänyt asioiden käsittelyä ja merkinnyt sekä yhteismetsille että maa- ja

metsätalousministeriölle tarpeetonta hallinnollista työtä, vaikka lupa-asioiden määrä on viime vuosina vähentynyt. Muilla maanomistajaryhmillä ei enää ole maan myynti- tai ostarajoituksia.

Metsätalouden harjoittamisen kannalta yhteismetsien merkitys on korostunut metsälöiden pirstoutumiskehityksen jatkuessa. Yhteismetsien metsätalous perustuu metsäsuunnitelmaan, minkä lisäksi suuri koko mahdollistaa yleensä puunmyyntien ja metsänhoitotöiden toteuttamisen taloudellisesti edullisella tavalla. Myös metsien monimuotoisuuden suojeluun liittyvät tarpeet voidaan ottaa huomioon yhteismetsien alueilla pieniä metsälöitä paremmin. Yhteismetsän metsätalouteen käytettävän alueen säilyttäminen vähentymättömänä on siten edelleen ajankohtainen.

Yhteismetsien maanluovutusta koskevat säännökset ovat osoittautuneet käytännössä eräiltä osin tulkinnanvaraisiksi. Pahimmillaan tämä on johtanut siihen, että maa- ja metsätalousministeriö yhteismetsälain mukaisena lupaviranomaisena ja hovioikeus osakkaan nostaman kanteen seurauksena ovat päätyneet samassa maanluovutusasiassa vastakkaisiin johtopäätöksiin. Myös siitä, milloin maan luovutuksella katsotaan olevan yhteismetsän metsätaloudelle vähäinen merkitys, on ilmennyt epäselvyyttä muun muassa lainhuutojen myöntämisen yhteydessä tuomioistuimissa.

2. Esityksen tavoitteet ja ehdotetut muutokset

Esityksen tavoitteena on turvata yhteismetsän kestävä metsätalouden harjoittamisen edellytykset sekä selkiinnyttää ja joustavoittaa yhteismetsien maankäyttöä koskevaa päätöksentekoa. Yhteismetsän alueen vähentymättömyys säilytettäisiin pääperiaatteena alueiden käytöstä päätettäessä. Vähentymättömyysperiaatetta kuitenkin täsmennettäisiin siten, että se koskisi ainoastaan yhteismetsän metsätalouteen käytettävää aluetta. Yhteismetsään mahdollisesti kuuluvat pellot, vesialueet, rakennuspaikat, metsätalouskäyttöön soveltumattomat suot ja kalliot, maainesten otto- ja kaivopaikat sekä muut niiden kaltaiset alueet olisivat siten vapaasti luovutettavissa. Vähentymättömyysperiaate sisältyisi muutettavaksi ehdotetun 4 §:n 1 momenttiin.

Maankäytön joustavuuden turvaamiseksi yhteismetsän metsätalouteen käytettävää aluetta tulisi myös voida luovuttaa. Esityk-

sen mukaan tämä olisi mahdollista ensinnäkin silloin, kun luovutus ei merkittävästi heikennä yhteismetsän kestävä metsätalouden harjoittamisen edellytyksiä. Metsätalouden pitkäjänteisestä luonteesta johtuen luovutuksen vaikutuksia tulisi arvioida usean vuoden aikavälillä. Harkinnassa huomiota olisi kiinnitettävä muun muassa luovutettavan alueen puuntuotoskykyyn, puustoon ja pinta-alaan verrattuna yhteismetsän metsätalouteen käytettävän alueen vastaaviin ominaisuuksiin. Jos luovutus toteutettaisiin aluevaihtona, ei vaihdettavien alueiden pinta-alojen tarvitse vastata toisiaan. Yhteismetsästä vaihdossa luovutettava alue voisi olla pinta-alaltaan suuri, jopa koko yhteismetsän metsäalueen kattava, edellyttäen, että tilalle saadaan alue, jonka metsätaloudelliset ominaisuudet eivät ole merkittävästi heikommat kuin luovutetun alueen. Lain tarkoituksena ei ole, että yhteismetsä käsittäisi juuri tietyt, siihen ehkä alun perin kuuluneet alueet. Siitä, milloin haittaa pidetään merkittävänä, säädettäisiin tarkemmin asetuksella.

Yhteismetsän metsätalouteen käytettävää aluetta tulisi voida joustavasti luovuttaa myös silloin, kun kysymyksessä on alueen ottaminen erityisen perusteen johdosta muuhun käyttöön kuin metsätalouden harjoittamiseen. Tällaisia perusteita olisivat lähinnä ne, joissa yhteismetsän aluetta on osoitettu kaavoituksella muuhun tarkoitukseen kuin metsätalousalueeksi, samoin kuin hankkeet, joita varten alue voidaan tarvittaessa lunastaa tai perustaa alueeseen oikeus, joka merkittävällä tavalla rajoittaa sen käyttöä alkuperäiseen tarkoitukseen. Lunastusmahdollisuus liittyy muun muassa luonnonsuojelulain (1096/1996) mukaisen suojelualueen perustamiseen ja vesilain (264/1961) mukaisiin rakentamis- tai järjestelyhankkeisiin. Vesilain säännösten nojalla voidaan perustaa myös alueen käyttöä rajoittavia oikeuksia. Jos käyttötarkoituksen muutokseen liittyy toimenpide, joka edellyttää viranomaislupaa tai päätöstä, ei olisi tarkoituksenmukaista, että luovutus tehtäisiin ennen lainvoimaista päätöstä tai viranomaisen muuten toimivaltansa puitteissa antamaa suostumusta toimenpiteelle. Lainvoimaista päätöstä tai viranomaisen suostumusta ei voida pitää tarpeellisenä silloin, kun käyttötarkoituksen muutos perustuu maankäyttöä ja rakentamista koskevan lainsäädännön mukaiseen yleiskaavaan tai sitä yksityiskohtaisempaan kaavaan taikka kun kysymyksessä on aluevaihto, joka ei

merkittävästi heikennä yhteismetsän kestävän metsätalouden harjoittamisen edellytyksiä. Mainituilla maankäyttöä ja rakentamista koskevan lainsäädännön mukaisilla kaavoilla tarkoitetaan rakennuslain (370/1958) ja sen 1 päivästä tammikuuta 2000 kumoavan maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaisia yleiskaavoja tai niitä yksityiskohtaisempia kaavoja.

Jos käyttötarkoituksen muutokseen perustuva alueluovutus heikentäisi merkittävästi yhteismetsän mahdollisuuksia harjoittaa kestävä metsätaloutta eikä aluevähennys ole korvattavissa lisämaan hankinnalla, jää yhteismetsän osakaskunnan harkintaan, onko yhteismetsällä edelleen edellytykset jatkaa toimintaansa vai tekeekö se maa- ja metsätalousministeriölle yhteismetsälain 5 §:ssä tarkoitetun esityksen yhteismetsän jakamiseksi osakastilojen kesken tai jäljellä olevan alueen myymiseksi osakasten lukuun.

Yhteismetsien alueluovutuksilta nykyisin edellytettävästä maa- ja metsätalousministeriön luvasta ehdotetaan luovuttavaksi tarpeettomaksi käyneenä.

Yhteismetsän metsätalouteen käytettävän alueen luovuttamista koskevat säännökset sisältyisivät ehdotetun 4 §:n 2 momenttiin.

Lakiehdotuksen 3 momentti sisältäisi voimassa olevan lain kaltaisen säännöksen yhteismetsään kuuluvan alueen käyttämisestä sen erityisluonteen edellyttämällä tavalla yhteismetsän yhteydessä muuhun tarkoitukseen kuin metsätalouden harjoittamiseen. Ehdotuksen mukaan muusta käytöstä ei saisi aiheutua merkittävää haittaa metsätalouden harjoittamiselle. Asiasta säädettäisiin tarkemmin asetuksella.

3. Esityksen vaikutukset

Esityksen taloudelliset vaikutukset olisivat kustannuksia säästäviä, joskin määrältään

vähäisiä. Tarpeeton hallinnollinen työ lupaviranomaisena toimivassa maa- ja metsätalousministeriössä jäisi pois, ja näin vapautuu henkilötyöpanosta voitaisiin suunnata muihin tehtäviin.

Myös yhteismetsiltä jäisi pois lupamenettelyyn liittyvä hallinnollinen työ, jolloin yhteismetsien niukkoja voimavaroja voitaisiin käyttää aikaisempaa enemmän metsätaloutta välittömämmin edistäviin tehtäviin.

Yhteismetsän alueen luovuttaminen muun muassa suojelu- ja muihin yhteiskunnallisiin tarpeisiin nopeutuisi ja tulisi joustavammaksi.

4. Asian valmistelu ja lausunnot

Esitys on valmisteltu virkatyönä maa- ja metsätalousministeriössä. Siitä on pyydetty lausunnot Eteläisen-Suomen yhteismetsät ry:ltä ja Pohjois-Suomen yhteismetsät ry:ltä sekä Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskuksilta. Asia on lisäksi käsitelty metsän yhteisomistusmuotojen kehittämistä selvittävässä työryhmässä ja esitys pohjautuu sen ehdotuksiin (Metsän yhteisomistusmuotojen kehittämistyöryhmän muistio MMM 1999:5). Työryhmässä olivat edustettuina maa- ja metsätalousministeriön lisäksi yhteismetsät, Maanmittauslaitos, työvoima- ja elinkeinokeskukset, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry., Metsäteollisuus ry., Pääkaupunkiseudun metsänomistajat ry. ja Osuuspankkikeskus.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1999.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiesitys:

Laki

yhteismetsälain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 11 päivänä tammikuuta 1991 annetun yhteismetsälain (37/1991) 4 §, sellaisena
kuin se on osaksi laissa 1198/1996, seuraavasti:

4 §

Yhteismetsän metsätalouteen käytettävä alue on säilytettävä vähentymättömänä.

Edellä 1 momentissa säädetystä poiketen yhteismetsän metsätalouteen käytettävää aluetta saadaan luovuttaa, jos luovutus ei merkittävästi heikennä yhteismetsän kestävä metsätalouden harjoittamisen edellytyksiä. Metsätalouteen käytettävää aluetta saadaan luovuttaa myös silloin, kun kysymyksessä on alueen käyttötarkoituksen muutos, joka perustuu maankäyttöä ja rakentamista koskevan lainsäädännön mukaiseen yleiskaavaan tai sitä yksityiskohtaisempaan kaavaan taikka hankkeeseen, jota varten alue voidaan lunastaa tai alueeseen voidaan perustaa sen käyttöä merkittävästi rajoittava oikeus. Jos käyttötarkoituksen muutos sisältää toimenpiteen, joka edellyttää viranomaislupaa tai -päätöstä, ei luovutusta saa tehdä ennen kuin lupa tai päätös on saanut lainvoiman tai viranomaisen on toimivaltansa rajoissa antanut suostumuksensa tällaiselle toimenpiteelle, ellei kysymys ole aluevaihdesta, joka ei merkittävästi heikennä yhteismetsän kestävä metsätalouden harjoittamisen edellytyksiä tai muutos perustu maankäyttöä ja

rakentamista koskevan lainsäädännön mukaiseen yleiskaavaan tai sitä yksityiskohtaisempaan kaavaan.

Yhteismetsään kuuluvaa aluetta saadaan käyttää sen erityisluonteen edellyttämällä tavalla yhteismetsän yhteydessä myös muuhun tarkoitukseen kuin metsätalouden harjoittamiseen, jos muu käyttö ei merkittävästi heikennä yhteismetsän kestävä metsätalouden harjoittamisen edellytyksiä.

Asetuksella säädetään tarkemmin, milloin 2 momentissa tarkoitetun alueluovutuksen ja 3 momentissa tarkoitetun muun kuin metsätaloustalouden katsotaan merkittävästi heikentävän yhteismetsän kestävä metsätalouden harjoittamisen edellytyksiä.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske yhteismetsää, joka on muodostettu kiinteistönmuodostamislain (554/1995) 96 §:n mukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta

Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleeseen lupahakemukseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Helsingissä 21 päivänä toukokuuta 1999

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Ministeri Erkki Tuomioja

Laki

yhteismetsälain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 11 päivänä tammikuuta 1991 annetun yhteismetsälain (37/1991) 4 §, sellaisena
 kuin se on osaksi laissa 1198/1996, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

4 §

Yhteismetsän alue on pysytettävä vähentymättömänä. Alue, joka soveltuu paremmin muuhun tarkoitukseen kuin metsätalouden harjoittamiseen, saadaan kuitenkin asianomaisen ministeriön luvalla ja sen määräämillä ehdoilla täyttää vastiketta vastaan luovuttaa yhteismetsästä erotettavaksi. Lupa ei kuitenkaan ole tarpeen, jos luovutettavan alueen merkitys yhteismetsän harjoittamalle metsätaloudelle on vähäinen.

Aluetta, joka soveltuu paremmin muuhun tarkoitukseen kuin metsätalouden harjoitta-

Ehdotus

4 §

Yhteismetsän metsätalouteen käytettävä alue on säilytettävä vähentymättömänä.

Edellä 1 momentissa säädetystä poiketen yhteismetsän metsätalouteen käytettävää aluetta saadaan luovuttaa, jos luovutus ei merkittävästi heikennä yhteismetsän kestävä metsätalouden harjoittamisen edellytyksiä. Metsätalouteen käytettävää aluetta saadaan luovuttaa myös silloin, kun kysymyksessä on alueen käyttötarkoituksen muutos, joka perustuu maankäyttöä ja rakentamista koskevan lainsäädännön mukaiseen yleiskaavaan tai sitä yksityiskohtaisempaan kaavaan taikka hankkeeseen, jota varten alue voidaan lunastaa tai alueeseen voidaan perustaa sen käyttöä merkittävästi rajoittava oikeus. Jos käyttötarkoituksen muutos sisältää toimenpiteen, joka edellyttää viranomaislupaa tai päätöstä, ei luovutusta saa tehdä ennen kuin lupa tai päätös on saanut lainvoiman tai viranomaisen on toimivaltansa rajoissa antanut suostumuksensa tällaiselle toimenpiteelle, ellei kysymys ole aluevaihdesta, joka ei merkittävästi heikennä metsätalouden harjoittamisen edellytyksiä tai muutos perustu maankäyttöä ja rakentamista koskevan lainsäädännön mukaiseen yleiskaavaan tai sitä yksityiskohtaisempaan kaavaan.

Yhteismetsään kuuluvaa aluetta saadaan käyttää sen erityisluonteen edellyttämällä

Voimassa oleva laki

miseen, saadaan käyttää sen erityisluonteen edellyttämällä tavalla myös yhteismetsän yhteydessä, mikäli siitä aiheutuva haitta osakaskunnan harjoittamalle metsätaloudelle on vähäinen.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske yhteismetsää, joka on muodostettu kiinteistönmuodostamislain (554/1995) 96 §:n mukaisesti.

Ehdotus

tavalla yhteismetsän yhteydessä myös muuhun tarkoitukseen kuin metsätalouden harjoittamiseen, jos muu käyttö ei merkittävästi heikennä yhteismetsän kestävän metsätalouden harjoittamisen edellytyksiä.

Asetuksella säädetään tarkemmin, milloin 2 momentissa tarkoitetun alueluovutuksen ja 3 momentissa tarkoitetun muun kuin metsätaloustalouden katsotaan merkittävästi heikentävän yhteismetsän kestävän metsätalouden harjoittamisen edellytyksiä.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske yhteismetsää, joka on muodostettu kiinteistönmuodostamislain (554/1995) 96 §:n mukaisesti.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta*

*Ennen tämän lain voimaantuloa vireille
tulleen lupahakemukseen sovelletaan
tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita
säännöksiä.*
